

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาสภาพการจัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียนของเทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง
ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับงานการศึกษานอกโรงเรียน
2. นโยบายการจัดการศึกษานอกโรงเรียน
3. หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
4. ลักษณะและการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
5. ประเภทของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
 - 5.1 การศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 5.2 การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ
 - 5.3 การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต
 - 5.4 การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน
6. แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น
7. บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับงานการศึกษานอกโรงเรียน

การจัดการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งในอดีตเรียกว่า การศึกษาผู้ใหญ่ ได้มีการจัดการศึกษาให้กับประชาชนผู้ไม่รู้หนังสือมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2483 ระยะเวลาได้ขยายการจัดการศึกษาคอบคลุมสายสามัญและสายอาชีพ โดยกรมการศึกษานอกโรงเรียนได้พัฒนาหลักสูตรและจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ซึ่งเป็นผู้ใหญ่และพ้นเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับให้ได้รับการศึกษา ตั้งแต่ระดับการรู้หนังสือหรือการอ่านออก เขียนได้ จนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปัจจุบันภารกิจของกรมการศึกษานอกโรงเรียนได้ขยายไปอย่างกว้างขวาง สามารถแบ่งภารกิจหลักได้ 3 ประเภท คือ

1. จัดการศึกษานอกโรงเรียน โดยมุ่งจัดการศึกษาให้กับประชาชนและผู้ด้อยโอกาสที่อยู่ในนอกระบบโรงเรียนให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อ่านออก เขียนได้ รวมทั้งการจัดการศึกษาสายสามัญและสายอาชีพในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อยกระดับการศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับกลุ่มเป้าหมาย

2. ส่งเสริมการศึกษาในระบบโรงเรียนโดยจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอนในระบบโรงเรียนในรูปแบบของการใช้สื่อเทคโนโลยีการศึกษา สื่อรายการวิทยุ โทรทัศน์เพื่อการศึกษา สื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม และการจัดนิทรรศการวิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา

3. ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและทันสมัย รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่เป็นไปอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา และรายการวิทยุโทรทัศน์ เป็นต้น โดยสรุปภารกิจทั้งหมดดังกล่าวก็เพื่อจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้แก่ประชาชนที่อยู่ทั้งในและนอกระบบโรงเรียนให้มีโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทักษะอาชีพ และข่าวสารข้อมูลที่ทันสมัยในทุกช่วงเวลาที่ต้องการในรูปแบบของการศึกษาตลอดชีวิต (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2544, หน้า 2)

นโยบายการจัดการศึกษานอกโรงเรียน

กรมการศึกษานอกโรงเรียน ได้กำหนดนโยบายการศึกษานอกโรงเรียนไว้ ดังนี้ (สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน, 2547, หน้า 3)

1. ขยายโอกาสทางการศึกษาสำหรับประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งสายสามัญ และสายอาชีพที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตและการทำงาน โดยมุ่งให้กลุ่มเป้าหมายได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ และความเสมอภาคเท่าเทียมกัน

2. มุ่งพัฒนาศักยภาพและคุณภาพของครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยส่งเสริมให้ได้รับการศึกษา และข้อมูลข่าวสารที่จะเสริมสร้างศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง สร้างความภาคภูมิใจ และความมั่นคงของชุมชน

3. ปรับปรุงประสิทธิภาพกระบวนการเรียนการสอน การศึกษานอกโรงเรียนมุ่งพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของบุคคลและการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อให้บุคคลสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและมีความรู้ความสามารถที่จะดำรงชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

4. เร่งพัฒนาศักยภาพการศึกษานอกโรงเรียน โดยเน้นให้การวิจัยและพัฒนาเป็นส่วนสำคัญของการปฏิบัติงาน รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ผู้ดำเนินงานจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีมาตรฐาน และมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดี

5. ปฏิรูประบบการบริหารและการจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยส่งเสริมให้องค์กร ต่าง ๆ มีบทบาทในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน รวมทั้งปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพ โดยปรับเปลี่ยนวิธีคิด การทำงาน และนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงาน

หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การจัดการศึกษานอกโรงเรียนเป็นกระบวนการของการศึกษาตลอดชีวิต มีภารกิจสำคัญที่จะต้องให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคกัน โดยเฉพาะการศึกษาพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตตามมาตรฐานของสังคมซึ่งเป็นสิทธิที่คนทุกคนพึงได้รับ นอกจากนั้นยังจะต้องได้รับการศึกษาที่ต่อเนื่องจากการศึกษาพื้นฐาน เพื่อนำความรู้ไปพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิต การจัดการศึกษามีเป้าหมายสำคัญคือ ประชาชนสามารถพัฒนาตนเองและพึ่งพาตนเองได้ โดยใช้กระบวนการของการศึกษาที่บูรณาการการเรียนรู้เข้ากับชีวิต โดยสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ทั้งนี้ไม่เพียงแต่รัฐจะมีหน้าที่จัดการศึกษาเท่านั้น แต่ชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างเต็มที่ และจริงจัง เป็นการระดมทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชนมาจัดการศึกษา จากแนวคิดดังกล่าว การศึกษานอกโรงเรียนจึงยึดหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ หลักความเสมอภาคทางการศึกษา หลักการพัฒนาตนเองและพึ่งพาตนเอง หลักการบูรณาการการเรียนรู้และวิถีชีวิต หลักความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งสรุปได้ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2535, หน้า 7-9)

1. หลักความเสมอภาคทางการศึกษา

การจัดการศึกษานอกโรงเรียน เป็นการสร้างโอกาสและทางเลือกทางการศึกษาให้แก่คนทุกคน ให้สามารถใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชีวิตของตนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเหมาะสมกับตนเองและสิ่งแวดล้อม การที่คนทุกคนสามารถได้รับการศึกษานั้นเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

กลไกของสังคมมีหน้าที่จัดการศึกษา เสนอทางเลือกและรูปแบบการศึกษาที่เพียงพอต่อความต้องการของบุคคลและสังคม โดยจะต้องจัดกิจกรรมการศึกษาให้กระจายออกไปอย่าง กว้างขวาง ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ เสนอโอกาสที่จะให้บุคคลได้รับการศึกษาได้อย่างเป็นธรรม

การจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษานั้น ผู้จัดการศึกษาจะต้องเข้าใจและตระหนักถึงสิทธิที่บุคคลควรจะได้รับการศึกษาอย่างถ้วนหน้า จึงต้องสำรวจตรวจสอบและจัดเสนอโอกาสให้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงอย่างน้อย ได้แก่ การศึกษาที่เป็นพื้นฐานของคนในกลุ่มสังคมนั้น โดยตระหนักอยู่เสมอว่าบุคคลมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาที่เหมาะสมกับสภาพของตน เช่น ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาสายสามัญจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้จัดการศึกษาก็ควรจะเสนอทางเลือกที่จะให้บุคคลได้รับการศึกษาที่เหมาะสมกับชีวิต คนในเมืองก็จะมีรูปแบบที่เหมาะสมกับชีวิตในเมือง คนในชนบทก็จะมีรูปแบบที่เหมาะสมแก่ชีวิตคนชนบท

ผู้จัดการศึกษาจะจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนให้สอดคล้องกับหลักความเสมอภาคทางการศึกษา โดยจะต้องสำรวจตรวจสอบกลุ่มเป้าหมายในความรับผิดชอบของตนเป็นเรื่องแรก เพื่อรู้ว่ากลุ่มเป้าหมายในความรับผิดชอบมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงหรือไม่ เช่น อาจจะต้องจัดทำปริมิตทางการศึกษาของประชาชนในพื้นที่ แล้วจึงวิเคราะห์ในรายละเอียดว่าเป็นกลุ่มเป้าหมายทางใดบ้าง (รัตน พุ่มไพศาล, 2532, หน้า 45) ในแต่ละกลุ่มควรจะได้รับการศึกษาในระดับใด เช่น การศึกษาพื้นฐานต่าง ๆ ตลอดจนจัดการศึกษาต่อเนื่องจากการศึกษาพื้นฐานเพื่อให้มีอาชีพ และสามารถพัฒนาอาชีพอย่างเหมาะสม โดยแนวทางเช่นนี้จะทำให้สามารถกระจายการศึกษาให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง และประชาชนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคกัน ภารกิจของผู้จัดการศึกษาภายใต้หลักความเสมอภาคทางการศึกษา คือ การสำรวจและวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายและการวางแผนให้กลุ่มเป้าหมายได้รับการศึกษาอย่างเหมาะสมต่อสภาพและทั่วถึง

2. หลักการพัฒนาตนเองและการพึ่งพาตนเอง

การจัดการศึกษานอกโรงเรียน จะต้องจัดการเรียนการสอน หลักสูตรและกิจกรรมให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของตน สามารถเรียนรู้ เกิดความสำนึกที่จะพัฒนาตนเองได้ เป็นคนคิดเป็น ปรับตัวในการดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุข ท่ามกลางกระแสของความเปลี่ยนแปลงของสังคม ผู้จัดการศึกษาต้องเข้าใจว่ามนุษย์นั้นเกิดมาควรทำเทียมกันทุกคนและมีสิทธิโดยชอบธรรมที่จะได้รับความรู้ ตลอดจนวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ และสามารถที่จะใคร่ครวญแสวงหาข้อเท็จจริงโดยตนเอง และสามารถชี้นำตนเองไปในทางที่ตนตัดสินใจเลือกเพราะมนุษย์มีศักยภาพที่จะ “คิดเป็น”

การพัฒนาจิตสำนึกของตนเองให้มนุษย์เข้าใจตนเองและสังคม สามารถคิดเป็น จะช่วยให้มนุษย์ชี้นำตนเองได้ เลือกที่จะใช้ชีวิตของตนเองได้ และสามารถรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนได้ตัดสินใจแล้ว สามารถเผชิญปัญหาในชีวิตได้อย่างมีสติ สามารถวิเคราะห์จำแนกแยกแยะข้อดีข้อเสียแต่ละเรื่อง โดยใช้ความสามารถของตนเอง ค่านิยม และสถานการณ์ที่เผชิญอยู่เป็นองค์ประกอบของการคิด ซึ่งจะทำให้มนุษย์พึ่งพาตนเองได้ สามารถที่จะพัฒนาตนเองได้เช่นเดียวกับชุมชน สังคมไทยระดับชุมชนจะต้องพัฒนาจิตสำนึกและแสวงหาให้พบศักยภาพของชุมชนเพื่อที่จะสามารถจัดการศึกษาให้กับคนในชุมชนเองโดยไม่ต้องรอรับความช่วยเหลือจากสังคมภายนอกเท่านั้น

3. หลักการบูรณาการการเรียนรู้และวิถีชีวิต

หลักการนี้อยู่บนพื้นฐานของการพัฒนามนุษย์ 2 ประการ คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการพัฒนาความเป็นมนุษย์ ซึ่งได้บูรณาการการเรียนรู้และวิถีชีวิตอย่างผสมกลมกลืน มนุษย์จะต้องเรียนรู้ไปทำงานไปเป็นวงจรอยู่ตลอดเวลา การจัดการศึกษานอกโรงเรียนจึงเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่นำประสบการณ์ในการดำรงชีวิตมาเป็นบทเรียน ซึ่งผู้เรียนสามารถนำไปแสวงหาจุดมุ่งหมายให้แก่ชีวิต รวมตลอดถึงกระบวนการที่มนุษย์จะไปสู่จุดมุ่งหมายของตนนั้นด้วย การศึกษาจึงไม่อาจ

แยกจากชีวิต แบบจำลองข้อสมมุติต่าง ๆ แม้จะเป็นตัวอย่างให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้ก็ไม่อาจทดแทนได้กับสภาพจริงที่มนุษย์เกิดการเรียนรู้จากที่มนุษย์เผชิญอยู่ การศึกษาจึงจะต้องประกอบไปด้วยความรู้และความเข้าใจ ตลอดจนสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้ การศึกษาดังที่ว่านั้นต้องบูรณาการการเรียนรู้เข้ากับวิถีชีวิตอย่างเหมาะสมกลมกลืนสัมพันธ์กับชีวิตจริงของมนุษย์ ทำให้มนุษย์รู้จักตนเอง มั่นใจตนเอง มีความเป็นตัวของตัวเองและมีเสรีภาพทางความคิด การศึกษาจึงเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต

ผู้จัดการศึกษาจึงต้องพยายามอย่างยิ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ไม่แยกไปจากชีวิตจริงของผู้เรียน บทเรียนต่าง ๆ เกิดจากสถานการณ์จริงของผู้เรียน ฉะนั้นจะต้องพยายามพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมาใช้ในการจัดการศึกษาในพื้นที่ของตนเอง หรืออย่างน้อยก็ต้องใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาช่วยในการจัดกิจกรรมให้แก่คนในชุมชน

4. หลักความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

หลักการนี้เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักความต้องการของตนเอง สามารถจัดการศึกษาให้กับตนเองได้อย่างเหมาะสม ผู้จัดการศึกษามีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการเรียน และการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองได้ การได้รับการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่รับใช้ประโยชน์ได้จริง มนุษย์ทุกคนมีพลังมีความคิด และวิธีการดำเนินชีวิตเฉพาะตน อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความแตกต่างโดยพื้นฐานของแต่ละบุคคลทางด้านกายภาพ พื้นฐานครอบครัว และสังคม ซึ่งทำให้ความต้องการของแต่ละคนแตกต่างกันไปด้วย มนุษย์มีความต้องการมากมายหลากหลาย ความต้องการเหล่านี้จะได้รับการตอบสนอง และผู้ที่ตอบสนองความต้องการของบุคคลได้ดีที่สุดก็คือตัวบุคคลนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ผู้จัดการศึกษาจึงต้องเข้าใจความแตกต่างของบุคคลอย่างถ่องแท้ จะต้องเข้าใจจิตวิญญาณมนุษย์ โดยเฉพาะผู้เรียนทุกเพศ ทุกวัย และทุกวัฒนธรรม ไม่ใช่เพียงต้องจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคลเท่านั้น การตอบสนองความต้องการของบุคคลจะเป็นพื้นฐานที่จะก้าวไปสู่การพัฒนาชุมชนและสังคมด้วยตนเอง การจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายความต้องการของชุมชน ผู้จัดการศึกษาจึงจะต้องสำรวจความต้องการของผู้เรียนก่อนที่จะจัดการเรียนการสอนในแต่ละกิจกรรม ซึ่งจะทำให้ประชาชนมั่นใจ และเชื่อมั่นว่าการศึกษาเป็นประโยชน์ต่อชีวิตของเขาอย่างแท้จริง

5. หลักการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลักสำคัญในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพราะชุมชนเป็นศูนย์กลางของการจัดการศึกษาให้กับชุมชน ทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชน รวมทั้งวิถีชีวิตของชุมชนทุกชุมชนในสังคมมีส่วนร่วมในอันที่จะจัดการศึกษาให้แก่ชุมชนของตนเอง

การศึกษานอกโรงเรียนที่ยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน จึงเป็นการศึกษาที่ไม่ได้ผูกขาดหน้าที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาให้แก่ผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะ แต่มีชุมชนทั้งชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้แก่คนของชุมชนเอง ชุมชนจะเป็นบ่อเกิดการศึกษาทรัพยากรต่าง ๆ ซึ่งจะเข้ามามีส่วนสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ของคนในสังคม ชุมชนจึงเป็นศูนย์กลางของการศึกษา เนื้อหาสาระของการศึกษาจึงสอดคล้องและเป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชน

ผู้จัดการศึกษาต้องมีความเข้าใจต่อหลักของการมีส่วนร่วมของชุมชน ให้ชุมชนเป็นเงื่อนไขของการจัดการศึกษาเสมือนหนึ่งชุมชนทั้งชุมชนเป็นโรงเรียนของชุมชน ภูมิปัญญาในชุมชนเป็นครู เป็นวิทยากร ทรัพยากร เป็นอุปกรณ์การเรียนการสอนความต้องการของคนในชุมชนเป็นตัวกำหนดหลักสูตรการศึกษา คนในชุมชนเป็นผู้เรียน เป็นผู้ระบุแบบของการเรียนการสอน ฉะนั้นชีวิตของคนในชุมชนจึงเป็นบูรณาการการศึกษาเข้ากับวิถีชีวิตของบุคคล ผู้จัดการศึกษามีหน้าที่ที่จะกระตุ้น ส่งเสริม จัดเงื่อนไข และสถานการณ์ให้ชุมชนมีบทบาทในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้กับชุมชนของตนให้สูงขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดกระบวนการของการศึกษาที่ยั่งยืน และต่อเนื่องตลอดชีวิต ทุกคนมีชีวิตผสมกลมกลืนระหว่างการเรียนรู้กับชีวิตตลอดเวลา

ลักษณะและการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ลักษณะของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีลักษณะที่สรุปได้ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2541 ก, หน้า 14-25)

1. รูปแบบ การศึกษานอกโรงเรียนไม่มีรูปแบบตายตัวหรือเป็นแบบเดียวกันทั่วประเทศ เพราะต้องจัดให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมและผู้รับบริการเป็นกลุ่ม ๆ ไป
2. หลักสูตร การศึกษานอกโรงเรียนมุ่งสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนส่วนมากมีเวลาจำกัดเนื่องจากมีภาระงานต้องทำอยู่เป็นประจำ ดังนั้นการร่างหลักสูตรจึงควรจะดำเนินการในระดับท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน
3. การจัดการการศึกษานอกโรงเรียนแม้ว่าจะมีหน่วยงานต้นสังกัดอยู่ในส่วนกลาง แต่ก็มีความจำเป็นอย่างมากที่ต้องกระจายการจัดการลงมาให้กับกลุ่มผู้เรียน เพื่อให้ผู้ที่ได้รับมอบหมายในระดับล่างสามารถรับสิ่งต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับพื้นที่ได้ เช่น กำหนดเวลาสถานที่ ระยะเวลาในการฝึกอบรม เนื้อหา และวิธีการ
4. ผู้เรียน ผู้เรียนการศึกษานอกโรงเรียนมาเรียนด้วยความสมัครใจ ส่วนใหญ่ไม่กำหนดอายุ และมักไม่กำหนดพื้นฐานความรู้ นอกจากในบางโครงการซึ่งจำเป็น ผู้เรียนมักคาดหวังว่าจะนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ในทันที

5. ผู้สอน สำหรับผู้สอนการศึกษานอกโรงเรียนโดยทั่วไปไม่มีการกำหนดคุณวุฒิ แต่จะพิจารณาจากประสบการณ์ที่บุคคลมีอยู่ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น จึงไม่จำเป็นต้องมีประกาศนียบัตร อาจเป็นชาวบ้านซึ่งมีความชำนาญในอาชีพของตน และยินดีสละเวลาเพื่อเป็นครูสอนตามโอกาสก็ได้

จะเห็นว่าลักษณะของการศึกษานอกโรงเรียนย่อมมีความคล่องตัวที่จะสนองความต้องการของผู้เรียน ทั้งเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม มีความยืดหยุ่นทั้งทางด้านเนื้อหาและวิธีการ มุ่งประโยชน์ที่จะได้ในทันที ปรับเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ง่าย มีลักษณะเฉพาะเจาะจงรูปแบบที่หลากหลาย ลักษณะดังกล่าวนี้ทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องวางแผนให้สอดคล้องและเหมาะสม ไม่ให้ฟันลักษณะของการจัดการศึกษานอกโรงเรียนซึ่งจะทำให้ไม่บังเกิดผลในการนำไปปฏิบัติ

การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนนั้น มุ่งให้ประชาชนได้รับการศึกษาและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องครบวงจร โดยผสมผสานการศึกษาในระบบ โรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยเข้าด้วยกัน เพื่อให้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ประชาชนจะได้รับการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมาย เป็นการเตรียมประชาชนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่พัฒนา และจะต้องสืบทอดชีวิตของสังคมต่อไปได้อย่างผสมผสานกลมกลืน

การศึกษานอกโรงเรียน เป็นกิจกรรมที่มีมาช้านานแล้วในชีวิตของครอบครัวและชุมชน การศึกษานอกระบบ โรงเรียนที่ทำการเองในชุมชนมักดำเนินการในรูปของการฝึกงานโดยวิธีบอกเล่าด้วยปาก ให้ปฏิบัติตาม และดำเนินการตามความสะดวกของผู้สอน และผู้เรียนไม่มีระเบียบแบบแผน การศึกษานอกโรงเรียนที่กระทำกันในหมู่ประชาชนจึงมีลักษณะที่ยืดหยุ่น เกิดขึ้นจากความต้องการของผู้เรียน การสนองความต้องการของผู้เรียนและผู้เรียนได้เรียนเท่าที่ตนพึงพอใจและเห็นประโยชน์ ต่อมา มีหน่วยงานทั้งที่เป็นของรัฐและเอกชน เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในหลายรูปแบบ เพื่อขยายโอกาสการเรียนรู้ และการบริการในด้านต่าง ๆ ให้แก่ประชาชนมากยิ่งขึ้น โครงการที่เข้ามาจัดในชุมชนนั้นมีอยู่หลายลักษณะ ดังเช่น การสาธารณสุข การสอนให้รู้หนังสือ การเกษตร การสหกรณ์ การอุตสาหกรรมในครัวเรือน การปกครอง สำหรับการดำเนินงาน การศึกษานอกโรงเรียนของหน่วยงานราชการจะวางแผนจากส่วนกลาง ทั้งหลักสูตร วิธีการ และกลุ่มเป้าหมาย เนื้อหาที่เรียนเป็นไปตามความต้องการของรัฐหรือหน่วยงานที่จัดซึ่งอาจไม่สนองตอบความต้องการของประชาชนแต่ละท้องถิ่นประกอบกับเจ้าหน้าที่ฝึกรอบมมักไม่พยายามปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย โดยส่วนใหญ่ไม่ตระหนักในความจำเป็นของการเรียนรู้ ไม่เห็นความสำคัญหรือคุณค่าของสิ่งที่เรียน ดังนั้นจึงเรียนไปด้วยความเกรงใจหรือจำใจ และไม่ได้ประโยชน์จากการฝึกอบรมเท่าที่ควร

ประเภทของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน

การจัดการศึกษานอกโรงเรียนในปัจจุบัน ได้จัดกระบวนการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีแนวทางการจัดกิจกรรมการศึกษา 4 ด้าน คือ (สำนักบริหารงานการศึกษา นอกระบบ, 2547, หน้า 10-12)

1. การศึกษาขั้นพื้นฐาน

การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาที่จัดสำหรับช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น โดยมีการจัดกิจกรรมที่ครอบคลุมเนื้อหาสาระ ตั้งแต่การส่งเสริมการรู้หนังสือ การศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ เทียบเท่าการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาต่อเนื่อง การศึกษา ประเภทนี้จะมีลักษณะที่กำหนดเนื้อหาสาระไว้เป็นแบบแผน มีจุดเริ่มต้นและจุดจบของกระบวนการเรียนรู้ที่แน่นอน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเครื่องมือในการเรียนรู้ และความสามารถที่เป็นพื้นฐานการดำรงชีวิต ตลอดจนเสริมสร้างความรู้และทักษะสำหรับการศึกษาต่อเนื่องที่เสริม ต่อจากการศึกษาพื้นฐาน เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนนอกระบบโรงเรียนได้รับการพัฒนาความรู้ ความสามารถและความคิดอย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ

การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ เป็นการศึกษาที่พัฒนาความรู้ ทักษะ และความสามารถในการ ประกอบอาชีพ โดยเน้นการพัฒนาอาชีพท้องถิ่น การสร้างผู้ประกอบการขนาดย่อมและอาชีพอิสระ การเตรียมความพร้อมเพื่อรับจ้างในตลาดแรงงาน และการปรับปรุงอาชีพที่มีอยู่แล้วให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ด้วยเหตุที่สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีวิทยาการใหม่ๆ เกิดขึ้นอยู่เสมอ จึงจำเป็นต้องให้ ความรู้และทักษะวิชาชีพเพิ่มเติมกับผู้ประกอบอาชีพอยู่แล้วให้ประกอบอาชีพได้ดียิ่งขึ้น หรือนำ ความรู้ที่ได้รับไปแสวงหาอาชีพใหม่ รวมทั้งเพื่อปรับปรุงการดำรงชีวิตของตนเองและครอบครัวให้ดีขึ้น กิจกรรมประเภทนี้ ได้แก่ การให้การศึกษาด้านอาชีพแก่ประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ที่ ขาดโอกาส เพื่อให้เห็นช่องทางทำมาหากิน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีความรู้ ทักษะ และ ทักษะที่ดีในการทำงานและการประกอบอาชีพอิสระ รับจ้างในตลาดแรงงาน หรือปรับปรุงชีวิต ความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชน โดยการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่น เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของบุคคลและชุมชน โดยให้เสริมรับกับการจัดกิจกรรม การศึกษานอกโรงเรียนรูปแบบอื่น ๆ ตามแนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิต กิจกรรมด้านทักษะเพื่อ การดำรงชีวิตเป็นการเพิ่มพูนความรู้ และทักษะอาชีพที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานและการดำรงชีวิต เป็นรูปแบบของการศึกษาที่จัดขึ้นตามความต้องการความพร้อมของประชาชน เป็นการศึกษาที่ช่วย ให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาอาชีพและความเป็นอยู่ของตนให้ดียิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ กิจกรรมประเภทนี้จะมี ลักษณะของการฝึกทักษะอาชีพต่าง ๆ ทั้งระยะสั้นและระยะยาว ให้มี โอกาสเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ

ด้านวิชาชีพสาขาต่าง ๆ ให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น

3. การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต

การศึกษาประเภทนี้มีความมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างความรู้ความสามารถของบุคคลเพื่อให้สามารถจัดการกับตนเองและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีความสุขตามสภาพและมีความปลอดภัยในสังคม โดยเป็นการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการองค์ความรู้ และกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เข้าด้วยกันในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กลุ่มสนใจ กิจกรรมค่ายฝึกอบรม ซึ่งมุ่งหมายที่จะเสริมสร้างความสามารถให้กับบุคคล เพื่อให้มีทักษะชีวิตในการแก้ปัญหาเฉพาะด้านที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ และสถานการณ์ เช่น ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การป้องกันสารพิษ การจราจร การดูแลสุขภาพอนามัย

4. การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เป็นการจัดการศึกษาที่บูรณาการความรู้และทักษะจากการศึกษาที่ผู้เรียนมีอยู่หรือได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน โดยมีรูปแบบที่หลากหลาย ใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาการเรียนรู้และทุนทางสังคมเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ และมีเนื้อหาสาระที่เน้นในเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคม สิ่งแวดล้อม ตลอดจนคุณธรรม จริยธรรม การจัดกิจกรรมมีรูปแบบที่หลากหลาย สอดคล้องกับเนื้อหาสาระและสภาพของกลุ่มเป้าหมาย เช่น การจัดค่ายประชาธิปไตย วิชากิจชุมชน เวทีชาวบ้าน เวทีประชาธิปไตย โดยกระบวนการเรียนรู้จะผสมผสานทั้งการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และชุมชนที่เข้มแข็งเป็นปึกแผ่นสามารถพึ่งพาตนเองได้ อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามวิถีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีมีการพัฒนาที่ยั่งยืน

การดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียน ยึดถือแนวคิดที่จะบูรณาการเรียนรู้สู่วิถีชีวิต ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และการสร้างระบบการศึกษาตลอดชีวิตให้เกิดขึ้น วัตถุประสงค์หลักในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ เชิดชูความคิด พัฒนาคุณภาพชีวิต และพัฒนาสังคม โดยเหตุนี้อาจกล่าวได้ว่า หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนเป็นหลักสูตรเพื่อชีวิต และสังคมที่มุ่งเน้นคุณภาพของคนเป็นหลัก เพื่อให้ชุมชนได้รับประโยชน์จากงานการศึกษานอกโรงเรียนมากที่สุด เทศบาลตำบลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งจะเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลจึงมีหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน กำกับ ควบคุมดูแล นอกจากนี้ยังกำหนดให้ เทศบาลตำบลมีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่าง ๆ ของงานการศึกษานอกโรงเรียน เช่น การวางแผนการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่ การประชาสัมพันธ์งานการศึกษานอกโรงเรียน ประสานงานการจัดกิจกรรม ตรวจเยี่ยม นิเทศให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้ปฏิบัติในพื้นที่ ติดตามผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน และให้ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนด้วย

ดั่งที่ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการจัดการศึกษา โดยการถ่ายโอนการศึกษาไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ สามารถจัดการศึกษาที่มีคุณภาพให้คนไทยในท้องถิ่นต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึง

แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น

ความหมายของการปกครองท้องถิ่น

คำว่า “การปกครองท้องถิ่น” ได้มีนักวิชาการทางการปกครองท้องถิ่นหลายท่านได้ให้คำอธิบายไว้ ดังนี้

ชาสันต์ คงเรือง (2544, หน้า 27) ได้ให้ความหมายของการปกครองท้องถิ่นสรุปได้ว่าการปกครองท้องถิ่น เป็นระบบของการปกครองที่เป็นผลเนื่องมาจากการกระจายอำนาจทางการปกครองของรัฐ และโดยนัยนี้จะเกิดมีองค์การทำหน้าที่ปกครองท้องถิ่น โดยคนในท้องถิ่นนั้น ๆ องค์การนี้จัดตั้งและถูกควบคุมโดยรัฐบาล แต่ก็มีอำนาจในการกำหนดนโยบายและควบคุมให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายของตนเองได้

ณรงค์ฤทธิ์ มณเฑียรศักดิ์ (2544, หน้า 30) ได้สรุปความหมายของการปกครองท้องถิ่นว่าเป็นการปกครองที่รัฐบาลกลางได้กระจายการปกครองไปสู่ประชาชนในท้องถิ่น โดยให้ประชาชนมีการเลือกตั้งตัวแทนของตนเองขึ้นมาทำหน้าที่ในการบริหารงานในท้องถิ่นนั้น ๆ แทนการแต่งตั้งจากรัฐบาลกลาง โดยรัฐบาลกลางมอบอำนาจในการตัดสินใจและการบริหารงานในระดับหนึ่งไปสู่ท้องถิ่นแต่ทั้งนี้หน่วยการปกครองท้องถิ่นยังอยู่ภายใต้บังคับว่าด้วยอำนาจสูงสุดของประเทศ

ธรรมบุญ ภาณุรูป (2545, หน้า 12) ได้สรุปความหมายของการปกครองท้องถิ่นไว้ว่าการปกครองท้องถิ่น หมายถึง การที่รัฐบาลมอบอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นดำเนินการในการปกครองตนเอง โดยให้มีหน่วยงานหรือองค์กรเพื่อทำหน้าที่บริหารพัฒนา และให้บริการในเขตปกครองตนเอง โดยองค์กรมีอำนาจในการกำหนดนโยบายตัดสินใจและดำเนินการภายใต้การกำกับดูแลจากรัฐบาลกลาง

สัมพันธ จันทรรักษ์ (2546, หน้า 12) ได้สรุปความหมายของการปกครองท้องถิ่นว่าเป็นการกระจายอำนาจจากหน่วยบริหารราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคไปให้ประชาชนได้มีอำนาจในการปกครองร่วมกัน มีอำนาจในการตัดสินใจและบริหารภายในท้องถิ่น รับผิดชอบ เกี่ยวกับการให้บริการประชาชนในเขตพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งโดยเฉพาะ แต่อยู่ภายใต้การกำกับดูแล จากรัฐ

จากนิยามและความหมายที่กล่าวมา พอที่จะอธิบายถึงหลักการปกครองท้องถิ่นได้ดังนี้

1. การปกครองท้องถิ่นเป็นการปกครองของชุมชนหนึ่ง ๆ ซึ่งอาจมีลักษณะแตกต่างกันทางด้านความเจริญ จำนวนประชากร และขนาดพื้นที่

2. องค์การปกครองท้องถิ่นจะต้องมีอำนาจอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ตามสมควร และตามความเหมาะสม

3. เมืองคือการที่จำเป็น และมีสิทธิตามกฎหมาย ที่จะดำเนินการปกครองตนเอง

4. ประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการปกครองตนเองในท้องถิ่นอย่างกว้างขวางซึ่งอาจจะร่วมกิจกรรมการปกครองตนเองในท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งเป็นการช่วยส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความเข้าใจในกลไกการปกครองระบอบประชาธิปไตย เกิดความสำนึกในความสำคัญของสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของตนเอง ตลอดจนเกิดความตื่นตัวที่จะใช้สิทธิทางการเมือง หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยความรับผิดชอบต่อประโยชน์ส่วนรวม

ดังนั้น การปกครองท้องถิ่นจึงเป็นรูปแบบการปกครองที่รัฐบาลกลางกระจายอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่น ได้มีอิสระตามสมควรในการปกครอง และบริหารงานท้องถิ่นของตนเอง โดยมีองค์กรปกครองที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายมีงบประมาณของตนเอง และที่สำคัญที่สุดคือมีอำนาจในการวินิจฉัยตัดสินใจและบริหารงานภายในท้องถิ่นในขอบเขตอำนาจหน้าที่ของตน ซึ่งการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น การปกครองและบริหารงานของตนเองจะต้องประกอบด้วย มาตรการสำคัญ 3 ประการ คือ (วัฒนา อัครพานิช, 2537, หน้า 34-39)

1. กำหนดเขตแดนและจำนวนประชากร เนื่องจากการปกครองท้องถิ่นเป็นเรื่องของการให้บริการที่จำเป็นเกี่ยวกับชีวิตประจำวันของราษฎร กิจกรรมของท้องถิ่นจึงมักจะไม่มีเทคนิค หรือความสลับซับซ้อนมากนัก แต่เป็นกิจการที่ต้องควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด จึงจะสามารถให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากมีพื้นที่กว้างขวางเกินไปหรือราษฎรอยู่กระจัดกระจายทั่วไปเป็นจำนวนมาก การให้บริการย่อมไม่ทั่วถึง ดังนั้น ท้องถิ่นจะสามารถจัดทำบริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องมีพื้นที่และจำนวนราษฎรอยู่กันอย่างหนาแน่นพอสมควร เช่น การกำหนดจำนวนราษฎร และความหนาแน่นของราษฎรต่อตารางกิโลเมตรเป็นเกณฑ์ในการจัดแบ่งประเภท หรือลำดับขั้นของเทศบาลออกเป็น เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง เทศบาลนคร เป็นต้น

2. การกำหนดกิจการให้ดำเนินการ กิจการที่มอบให้ท้องถิ่นดำเนินการโดยทั่วไปเป็นกิจการที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของราษฎร ซึ่งเป็นผลประโยชน์โดยตรงของราษฎรในท้องถิ่นนั่นเอง ซึ่งการมอบกิจการให้ท้องถิ่นดำเนินการเอง จึงเป็นหลักประกันประการหนึ่งว่าท้องถิ่นจะสามารถให้บริการได้ทั่วถึงและตรงกับความต้องการของราษฎรในท้องถิ่นนั้น เป็นการแบ่งเบาภาระความรับผิดชอบของส่วนกลาง เพราะกิจการที่กฎหมายกำหนดให้ท้องถิ่นดำเนินการนั้น โดยหลักการกระจายอำนาจบริหาร หมายถึง การมอบให้อย่างเด็ดขาด

3. ให้ความเป็นอิสระ (Autonomy) ราชการส่วนท้องถิ่นเกิดจากกฎหมายที่บัญญัติขึ้นตามหลักการกระจายอำนาจบริหารท้องถิ่น จึงไม่อาจตัดสินใจกระทำการใด ๆ ได้เกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนด ความเป็นอิสระจึงหมายถึงความเป็นอิสระภายใต้มาตรการ 5 ประการ คือ

3.1 มีบุคลากรของตนเอง

3.2 มีรายได้ของตนเอง

3.3 มีฐานะเป็นนิติบุคคล

3.4 อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของส่วนกลาง

3.5 มีการควบคุมความชอบด้วยกฎหมายของการกำกับดูแล

ความจำเป็นของการปกครองท้องถิ่น

ความจำเป็นและเหตุผลที่จะต้องมีการปกครองท้องถิ่น มีดังนี้ (ไพบุลย์ เกษมสำราญ, 2538, หน้า 11)

1. เพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐ เนื่องจากรัฐมีหน้าที่รับผิดชอบที่จะต้องดูแล ทะนุบำรุง ประโยชน์สุข ให้แก่ประชาชนทั้งอาณาเขตประเทศ งบประมาณที่ใช้จ่ายและต้องใช้เจ้าหน้าที่จำนวนมาก หากท้องถิ่นได้ดำเนินการปกครองบริหารงานด้วยตนเองแล้ว โดยงบประมาณที่หาได้เองและมีเจ้าหน้าที่ของตนเอง ก็ย่อมเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐในการให้บริการแก่ประชาชน ลงไปอย่างมาก ทำให้รัฐสามารถหันหน้าไปทะนุบำรุงทุ่มเทในสิ่งใหญ่ที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน และประเทศได้อย่างดียิ่งขึ้น

2. สามารถสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างถูกต้อง ประเทศแต่ละประเทศ กว้างใหญ่ไพศาล (ยกเว้นประเทศเล็ก ๆ เช่น สิงคโปร์ หรือบรูไน ฯลฯ) การที่รัฐจะดูแลประชาชน ทั้งประเทศนั้น ย่อมเกิดปัญหา คือ

2.1 ดูแลไม่ทั่วถึง สิ้นเปลืองกำลังงบประมาณและกำลังคน

2.2 สอนองความต้องการของประชาชน ซึ่งแต่ละท้องถิ่นมีความต้องการไม่เหมือนกัน ไม่ถูกต้อง

จะเห็นได้ว่าการที่จะกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นได้มีอิสระในการบริหารงานโดยประชาชน ในท้องถิ่นเองแล้ว ย่อมสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างถูกต้อง เพราะเมื่อประชาชนได้ บริหารงานเองย่อมรู้ซึ่งถึงความต้องการของตนเองได้ดีกว่าบุคคลอื่น ฉะนั้น การกระจายอำนาจของรัฐ ถ้าท้องถิ่นได้บริหารงานเองจึงเป็นการสนองความต้องการของประชาชนได้ถูกต้อง

3. ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครอง อันจะทำให้ประชาชนได้ความรู้ความเข้าใจ ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะว่าการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่นนั้นประชาชน สามารถเข้ามารับผิดชอบในการให้บริการเพื่อสนองความต้องการของตนเอง และปกป้องผลประโยชน์ ของท้องถิ่น เป็นส่วนรวมจะส่งผลถึงการปกครองแบบประชาธิปไตยในระดับชาติ จึงกล่าวได้ว่า การปกครองท้องถิ่นเป็นโรงเรียนสอนประชาธิปไตย (School of Democracy of People)

จากแนวความคิดที่มีความจำเป็นในการจัดการปกครองในระดับท้องถิ่นดังกล่าว จึงจำเป็น ที่จะต้องมีหลักเกณฑ์ในการจัดการปกครอง การมอบอำนาจให้ท้องถิ่นปกครองตนเองซึ่งเป็นกรรมวิธี

อันหนึ่งของการกระจายอำนาจทางการปกครอง (Decentralization) จะต้องประกอบด้วยหลักการสำคัญ ดังนี้ (ประทาน คงฤทธิศึกษากร, 2542, หน้า 51-55)

1. ต้องให้องค์กรที่ได้รับการกระจายอำนาจนั้นมีการเลือกตั้ง (Election) เพื่อให้คนในท้องถิ่นได้เข้าไปมีส่วนร่วมเป็นฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารท้องถิ่น
2. ต้องให้มืองค์กรในการบริหาร หรือการปกครองท้องถิ่นเกิดขึ้นโดยมีสภาพเป็นนิติบุคคล เพื่อดำเนินงานที่ถูกต้องตามกฎหมาย
3. หน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้น ๆ ควรมีสระหรือสิทธิในการปกครองตนเอง (Autonomy) เช่น การกำหนดนโยบาย การดำเนินงานต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่น และความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ โดยไม่ขัดต่อนโยบายของรัฐ
4. หน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้น ๆ ควรมีอำนาจในการดำเนินการตรงที่บัญญัติเพื่อการดำเนินงาน และควบคุมให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อบัญญัตินั้น ๆ ได้พอสมควร
5. หน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้น ๆ ควรมีอำนาจในการจัดเก็บรายได้โดยชอบด้วยกฎหมาย และเป็นไปตามการกระจายอำนาจของรัฐบาลกลาง เพื่อให้ท้องถิ่นมีรายได้เพียงพอในการจัดดำเนินการในหน้าที่ของตนด้วยดีมีประสิทธิภาพ
6. ภายในการปกครองท้องถิ่นนั้น ๆ จะต้องมียอำนาจในการปกครองบังคับบัญชา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การมีอำนาจในการจัดหาตัวบุคคลเข้ามาดำเนินการในการปกครองท้องถิ่น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้น ๆ
7. องค์กรนั้น ๆ จะต้องมียอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบภายในอาณาเขต (Territory) ที่กำหนดขึ้นโดยรัฐบาลกลาง

จากลักษณะต่าง ๆ ในการมอบอำนาจให้ท้องถิ่น (Devolution) นี้ จะทำให้เกิดสภาพของการปกครองตนเอง (Local Self Government) ซึ่งมีลักษณะเป็นหน่วยการปกครองที่ประชาชนจะได้มีส่วนร่วม (Participation) ในทางการเมืองการปกครองและบริหารได้เป็นอย่างดี

หลักเกณฑ์การจัดตั้งเทศบาล

กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดหลักเกณฑ์การจัดตั้งเทศบาลตำบลไว้อย่างกว้าง ๆ ดังนี้ (ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2539, หน้า 125)

1. มีรายได้จริงตั้งแต่ 12 ล้านบาท ขึ้นไป โดยไม่รวมเงินอุดหนุน
2. ประชากรตั้งแต่ 7,000 คน ขึ้นไป
3. ความหนาแน่นของประชากรตั้งแต่ 1,500 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร ขึ้นไป
4. ได้รับความเห็นชอบจากราษฎรในท้องถิ่น

สำหรับในกรณีที่มีความจำเป็นเช่น การควบคุมการก่อสร้างอาคาร การแก้ปัญหาชุมชนแออัด การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การพัฒนาท้องถิ่น หรือการส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล กระทรวงมหาดไทยจะสั่งให้ดำเนินการยกฐานะสุขาภิบาลเป็นเทศบาลตำบลเฉพาะแห่งได้ หรือกรณีที่จังหวัดเห็นว่าสุขาภิบาลใดมีความเหมาะสมสมควรยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบลได้ ก็ให้จังหวัดรายงานให้กระทรวงมหาดไทยสั่งให้ดำเนินการยกฐานะสุขาภิบาลเป็นเทศบาลตำบลได้ โดยให้จังหวัดชี้แจงเหตุผลความจำเป็น พร้อมทั้งส่งข้อมูลความเหมาะสมไปให้กระทรวงมหาดไทยพิจารณาด้วย

โครงสร้างของเทศบาล

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ได้แบ่งโครงสร้างของเทศบาลออกเป็น 2 ส่วน คือ สภาเทศบาล และคณะเทศมนตรี สำหรับการปฏิบัติงานในหน้าที่ประจำในเทศบาล จะมีโครงสร้างทางเจ้าหน้าที่อีกส่วนหนึ่งเรียกว่า พนักงานเทศบาล (สุรศักดิ์ วาจาสิทธิ์ และคณะ, 2547, หน้า 60)

1. สภาเทศบาล ทำหน้าที่เป็น ฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งคอยควบคุม และตรวจสอบฝ่ายบริหาร อันเป็นวิธิต่างแห่งการถ่วงดุลอำนาจ กำหนดให้สภาเทศบาลประกอบด้วยสมาชิกที่ได้รับเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน และสมาชิกสภาเทศบาลอยู่ในตำแหน่งได้คราวละ 4 ปี ทั้งนี้จำนวนสมาชิกสภาเทศบาลจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับประเภทของเทศบาล ดังนี้

1.1 สภาเทศบาลตำบล มีสมาชิกทั้งหมด 12 คน

1.2 สภาเทศบาลเมือง มีสมาชิกทั้งหมด 18 คน

1.3 สภาเทศบาลนคร มีสมาชิกทั้งหมด 24 คน

สภาเทศบาล ประกอบด้วยประธานสภาและรองประธานสภา โดยผู้ว่าราชการจังหวัดจะแต่งตั้งมาจากสมาชิกสภาเทศบาลตามมติของสภาเทศบาล และให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้เรียกประชุมสภาเทศบาลครั้งแรกภายใน 90 วัน นับแต่การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลเสร็จสิ้นแล้ว ให้สมาชิกสภาเทศบาลประชุมเลือกกันเองจากสมาชิก จะเลือกบุคคลอื่นไม่ได้ ประธานสภามีหน้าที่ดำเนินกิจการของสภาเทศบาลให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับการประชุมเทศบาล ควบคุมบังคับบัญชารักษาความสงบและเป็นตัวแทนสภาในกิจการภายนอก

2. คณะเทศมนตรี ฝ่ายบริหารกิจการของเทศบาล ได้แก่ คณะเทศมนตรี ซึ่งอำนาจในการบริหารงานอยู่ที่คณะเทศมนตรี โดยคณะเทศมนตรีเลือกมาจากสมาชิกสภาเทศบาลที่สมาชิกสภาเทศบาลมีมติเห็นชอบ ซึ่งประกอบด้วย นายกเทศมนตรีและเทศมนตรี อีก 2-4 คน ตามฐานะเทศบาล

2.1 เทศบาลเมืองและเทศบาลตำบล ให้มีเทศมนตรีได้ 2 คน ซึ่งเมื่อรวมนายกเทศมนตรีแล้วมีจำนวน 3 คน

2.2 เทศบาลนคร ให้มีเทศมนตรีได้ 4 คน ซึ่งเมื่อรวมนายกเทศมนตรีเป็นคณะ

เทศมนตรีแล้วมีจำนวน 5 คน สำหรับเทศบาลเมืองที่มีรายได้จากการจัดเก็บปีละ 20 ล้านบาทขึ้นไป ให้มีเทศมนตรีเพิ่มขึ้นอีกหนึ่ง

3. พนักงานเทศบาล คือ เจ้าหน้าที่ประจำซึ่งมาจากการบรรจุและแต่งตั้ง ตามพระราชกฤษฎีกา ระเบียบพนักงานเทศบาล พ.ศ. 2519 ส่วนการสรรหาและเลือกสรรพนักงานจะใช้ระเบียบข้าราชการพลเรือนมาใช้บังคับแก่พนักงานเทศบาลโดยอนุโลม

ระเบียบคณะกรรมการพนักงานเทศบาล ได้แบ่งหน่วยงานของเทศบาล ออกเป็น 6 ส่วน ดังนี้ (ชวงส์ ฉายะบุตร, 2539, หน้า 128-129)

1. สำนักปลัดเทศบาล มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายของเทศบาล ทั้งมีหน้าที่เป็นเลขานุการของสภา และคณะเทศมนตรี เกี่ยวกับงานสารบรรณ งานธุรการ งานประชาสัมพันธ์ งานนิติกร งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย งานทะเบียน ตลอดจนงานอื่น ๆ ที่มีได้กำหนดไว้เป็นงานของหน่วยงานใดโดยเฉพาะ เช่น งานธนาบาลของเทศบาล

2. ส่วนคลัง มีหน้าที่เกี่ยวกับการเงินการบัญชี การจัดเก็บภาษีต่าง ๆ งานจัดทำงบประมาณ งานผลประโยชน์และทรัพย์สินของเทศบาล

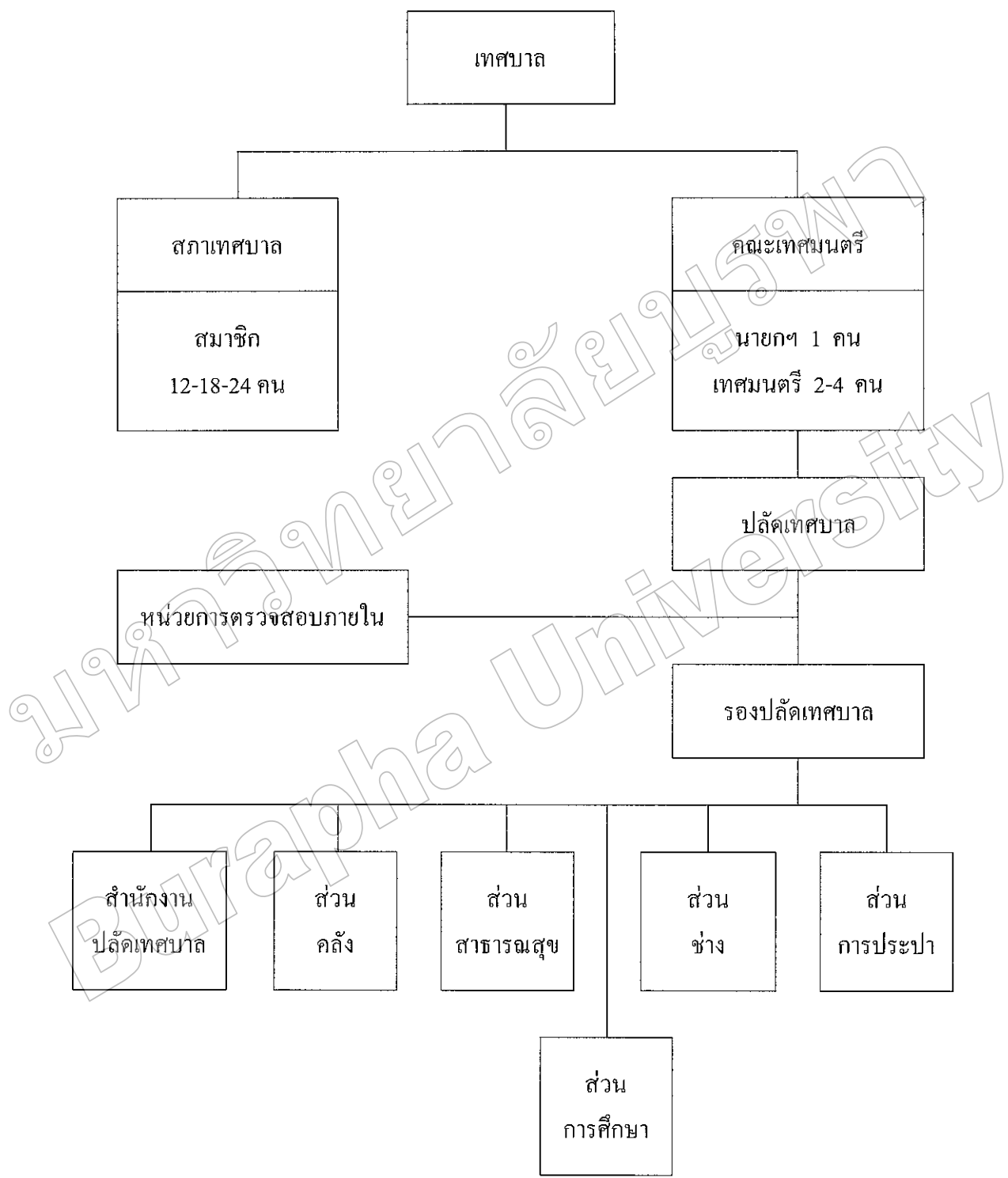
3. ส่วนสาธารณสุข มีหน้าที่ช่วยเหลือแนะนำด้านการเจ็บป่วยของประชาชนเพื่อป้องกันและระงับโรค จัดโครงการสุขภาพ การรักษาความสะอาด งานสัตวแพทย์ ตลาดสาธารณะ สุสาน และฌาปนสถานสาธารณะ ตลอดจนควบคุมการประกอบอาชีพ อันอาจเป็นอันตรายต่อสุขอนามัยของประชาชน นอกจากนี้อาจจัดให้มีสถานอนามัย ศูนย์สาธารณสุข หรือโรงพยาบาลขึ้นเองก็ได้

4. ส่วนช่าง มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับงานโยธา งานบำรุงรักษาทางบก ทางระบายน้ำ สวนสาธารณะ งานสำรวจและแบบแผน งานสถาปัตยกรรมและผังเมือง งานสาธารณูปโภค และงานเกี่ยวกับไฟฟ้า

5. ส่วนการประปา มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการให้บริการและจำหน่าย น้ำสะอาด สะอาด ตลอดจนจัดเก็บผลประโยชน์ในการนี้

6. ส่วนการศึกษา มีหน้าที่ดำเนินการด้านการศึกษาระดับประถมศึกษาของเทศบาลและงานนันทนาการ

ส่วนต่าง ๆ เหล่านี้ อาจจัดให้มีฐานะเป็น สำนัก กอง ฝ่าย แผนก หรืองานก็ได้ โดยคำนึงถึงลักษณะงานในหน้าที่ และความรับผิดชอบปริมาณ และคุณภาพของงานได้ตามความเหมาะสมของแต่ละเทศบาล แต่หากงานใดไม่มีความจำเป็นจะต้องแยกจัดเป็นการบริหารต่างหากก็ให้รวมกิจการนั้นเข้ากับส่วนอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันได้ หรือเทศบาลใดมีงานเพิ่มจากที่กำหนดไว้และไม่อาจรวมกับส่วนใดได้ก็อาจจัดเป็นส่วนต่างหากได้ตามหลักเกณฑ์ข้างต้นโดยอนุโลม ในภาพรวมสามารถสรุปโครงสร้างและการแบ่งส่วนการบริการของเทศบาลได้ ดังนี้

ภาพที่ 2 โครงสร้างและการแบ่งการบริการของเทศบาล (ชาชีวัฒน์ ศรีแก้วและคณะ, 2543, หน้า 12)

การบริหารงานของเทศบาลตำบล

รูปแบบการบริหารมี 2 ประเภท คือ

1. เทศบาลรูปแบบคณะเทศมนตรี ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี 1 คน และเทศมนตรีจำนวนตามประเภทของเทศบาล คือ เทศบาลตำบลไม่เกิน 2 คน เทศบาลเมืองไม่เกิน 3 คน และเทศบาลนครไม่เกิน 4 คน

2. เทศบาลรูปแบบนายกเทศมนตรี ประกอบด้วยนายกเทศมนตรีที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน 1 คน และรองนายกเทศมนตรีซึ่งนายกเทศมนตรีแต่งตั้ง จากผู้มีได้เป็นสมาชิกสภาเทศบาลเป็นผู้ช่วยเหลือในการบริหารราชการของเทศบาล คือ เทศบาลตำบลไม่เกิน 2 คน เทศบาลเมืองไม่เกิน 3 คน และเทศบาลนครไม่เกิน 4 คน

การบริหารงานหน้าที่ของเทศบาลตำบล

กระทรวงมหาดไทยได้วางระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติงานของเทศบาล พ.ศ. 2496 ขึ้น โดยได้แบ่งอำนาจและหน้าที่ในการปฏิบัติงานของเทศบาล ดังนี้

อำนาจหน้าที่ของเทศบาล ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และแก้ไขเพิ่มเติม จนถึงฉบับที่ 12 พ.ศ. 2546

1. มีหน้าที่ที่ต้องกระทำในเขตเทศบาลดังต่อไปนี้

1.1 รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน

1.2 ให้มีและบำรุงทางบกและทางน้ำ

1.3 รักษาความปลอดภัยของถนนหรือทางเดินและที่สาธารณะรวมทั้งการกำจัด

ขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

1.4 ป้องกันและระงับโรคติดต่อ

1.5 ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง

1.6 ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม

1.7 ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ

1.8 บำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

1.9 หน้าที่อื่นตามกฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเทศบาล

2. มีหน้าที่อาจจัดกิจการใด ๆ ในเขตเทศบาล ดังต่อไปนี้

2.1 ให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา

2.2 ให้มีโรงฆ่าสัตว์

2.3 ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือและท่าข้าม

2.4 ให้มีสุสานและฌาปนสถาน

- 2.5 บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร
- 2.6 ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้
- 2.7 ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
- 2.8 ให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ
- 2.9 เทศพาณิชย์

การบริหารงานคลังของเทศบาล

ตามพระราชบัญญัติเทศบาล (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2498 ได้จัดวางระบบและกำหนดระเบียบวิธีการบริหารงานคลังของเทศบาล ออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. รายได้ของเทศบาล ได้แก่
 - 1.1 ภาษีอากรตามแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้
 - 1.2 ค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาต และค่าปรับตามแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้
 - 1.3 รายได้จากทรัพย์สินของเทศบาล
 - 1.4 รายได้จากสาธารณูปโภคและเทศพาณิชย์
 - 1.5 พันธบัตรและเงินกู้ตามแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้
 - 1.6 เงินกู้จากกระทรวง ทบวง กรม องค์การ หรือนิติบุคคลต่าง ๆ
 - 1.7 เงินอุดหนุนจากรัฐบาลในส่วนกลาง หรือองค์การบริหารส่วนจังหวัด
 - 1.8 เงินและทรัพย์สินอย่างอื่นที่มีผู้อุทิศให้
 - 1.9 รายได้อื่นใดตามแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้
2. รายจ่ายของเทศบาล ได้แก่
 - 2.1 เงินเดือน
 - 2.2 ค่าจ้าง
 - 2.3 เงินตอบแทนอื่น ๆ
 - 2.4 ค่าใช้สอย
 - 2.5 ค่าวัสดุ
 - 2.6 ค่าครุภัณฑ์
 - 2.7 ค่าที่ดิน สิ่งก่อสร้าง และทรัพย์สินอื่น ๆ
 - 2.8 เงินอุดหนุน
 - 2.9 รายจ่ายอื่นใดตามข้อผูกพันหรือตามที่กฎหมายหรือระเบียบของกระทรวง

มหาดไทยกำหนดไว้

3. งบประมาณประจำปี งบประมาณ หมายถึง เอกสารที่แสดงประมาณรายรับและรายจ่ายของรัฐบาลในรอบปีต่อไป ในการบริหารงานของเทศบาล คณะเทศมนตรีจะเป็นผู้เสนอร่างงบประมาณรายจ่ายประจำปี ต่อสภาเทศบาลเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ เมื่อสภาเทศบาลอนุมัติแล้วก็จะนำร่างงบประมาณนั้นเสนอต่อผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อลงอนุมัติแล้วจึงนำไปใช้บริหารงานต่อไปได้ ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้กำหนดลักษณะงบประมาณของเทศบาลไว้ คือ งบประมาณทั่วไป ได้แก่ งบประมาณส่วนรวมเพื่อใช้ในการกิจการทั่วไปของเทศบาล และงบประมาณเฉพาะการ ได้แก่ งบประมาณที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้จ่ายในการกิจการต่าง ๆ เช่น การประปา การขนส่ง การไฟฟ้า เป็นต้น นอกจากนี้ งบประมาณทั่วไป และงบประมาณเฉพาะการ ยังจำแนกประเภทของรายจ่ายออกเป็นงบรายจ่ายประจำปีและงบรายจ่ายพิเศษ

3.1 งบประมาณประจำปี เป็นรายจ่ายที่ตั้งจากรายได้ของเทศบาล ซึ่งแยกออกเป็นรายจ่ายงบกลาง และรายจ่ายของหน่วยงาน

3.1.1 รายจ่ายงบกลาง หมายถึง รายจ่ายที่กำหนดไว้สำหรับทุกหน่วยงาน ได้แก่ ค่าชำระหนี้เงินกู้และดอกเบี้ย รายจ่ายตามข้อผูกพัน เงินสำรองจ่าย เป็นต้น

3.1.2 รายจ่ายของหน่วยงาน หมายถึง รายจ่ายที่กำหนดไว้สำหรับหน่วยงานต่าง ๆ ของเทศบาล ซึ่งเป็นรายจ่ายประจำสำหรับหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะ แบ่ง ออกเป็น 10 หมวด คือ หมวดเงินเดือน หมวดค่าจ้างประจำ หมวดค่าจ้างชั่วคราว หมวดค่าตอบแทน หมวดค่าใช้สอย หมวดค่าวัสดุ หมวดครุภัณฑ์ หมวดค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้าง หมวดเงินอุดหนุน และหมวดรายจ่ายอื่น ๆ

3.2 งบรายจ่ายพิเศษ หมายถึง รายจ่ายที่มีลักษณะเป็นงบประมาณเงินทุน เป็นรายจ่ายที่มีลักษณะเป็นการลงทุน เพื่อหาผลประโยชน์ค่าตอบแทนต่าง ๆ งบรายจ่ายพิเศษนี้จะจ่ายจากเงินสะสม เงินกู้ หรือ เงินประเภทใดก็ได้ นอกจากรายได้ประจำ

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2542 มีสาระสำคัญ 9 หมวด 1 บทเฉพาะกาล รวม 78 มาตรา มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สำคัญ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2548, หน้า 11)

1. หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา

มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์การชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ๆ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชน

มีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

2. หมวด 5 การบริหารและการจัดการศึกษา

ส่วนที่ 2 การบริหารและการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา 41 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง หรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น

มาตรา 42 ให้กระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีหน้าที่ในการประสาน และส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบาย และได้มาตรฐานการศึกษา รวมทั้งการเสนอแนะการจัดสรรงบประมาณ อุดหนุนการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

นอกจากนี้ ยังมีมาตราอื่นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาดังต่อไปนี้

มาตรา 8 (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

มาตรา 9 (2) มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(5) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา

(6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น

มาตรา 14 บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ซึ่งสนับสนุนหรือจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีสิทธิได้สิทธิประโยชน์ตามควรแก่กรณี ดังต่อไปนี้

(1) การสนับสนุนจากรัฐ ให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูบุคคล ซึ่งอยู่ความดูแลรับผิดชอบ

(2) เงินอุดหนุนจากรัฐ สำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่กฎหมายกำหนด

(3) การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษี สำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา 15 การจัดการศึกษามี 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

(1) การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตรระยะเวลาของการศึกษาการวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

(2) การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนด จุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหา และหลักสูตร จะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้อง กับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

(3) การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาสโดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่น ๆ

มาตรา 38 ส่งเสริมและสนับสนุนสถานศึกษาเอกชนในเขตพื้นที่การศึกษาประสานและ ส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐาน การศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา ในรูปแบบที่หลากหลาย

มาตรา 58 ให้ระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงินและทรัพย์สิน ทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นและต่างประเทศมาใช้ในการจัดการศึกษา ดังนี้

(1) ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดย อาจเก็บภาษีเพื่อการศึกษาได้ตามเหมาะสม ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

(2) ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กร วิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษา และมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น ทั้งนี้ให้รัฐและ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริม และให้แรงจูงใจในการระดมทรัพยากรดังกล่าว โดยการ สนับสนุน การอุดหนุนและใช้มาตรการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีตามความเหมาะสม และจำเป็น ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

จะเห็นว่าการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 ได้ ให้ความสำคัญกับทุกหน่วยงานในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังที่ อัญชลี ธรรมะวิสิฏกุล (2540, หน้า 11) ได้กล่าวถึงบทบาทของ องค์กรบริหารส่วนตำบลกับการศึกษานอกโรงเรียนไว้ ดังนี้

1. องค์กรบริหารส่วนตำบลสามารถให้คำแนะนำปรึกษาแก่ศูนย์บริการการศึกษา

นอกโรงเรียนอำเภอในการวางแผนดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียนต่าง ๆ เช่น การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย การจัดกิจกรรมการศึกษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษา เช่น การใช้สถานที่ การใช้วัสดุอุปกรณ์ การใช้บุคลากร และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

2. การประชาสัมพันธ์งานการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบล สามารถส่งเสริมการจัดกิจกรรมการศึกษาด้วยการช่วยประชาสัมพันธ์การศึกษานอกโรงเรียนที่จัดขึ้นในพื้นที่โดยใช้รูปแบบการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย เช่น การประชุมผู้นำท้องถิ่น การประชุมองค์กรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน การประชาสัมพันธ์เสียงตามสายในหมู่บ้าน

3. การประสานงานการจัดกิจกรรมการศึกษากลับกลุ่มเป้าหมายศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องงานการศึกษานอกโรงเรียนเป็นงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ประชาชนในท้องถิ่น องค์กรในท้องถิ่นและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ลักษณะการประสานงานขององค์การบริหารส่วนตำบล คือ การประสานงานเพื่อหากลุ่มเป้าหมายในการเรียนการศึกษาสายสามัญ การศึกษาสายอาชีพ การประสานงานในการหาสถานที่เพื่อจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน เช่น สถานที่ก่อสร้าง ห้องสมุดประชาชน สถานที่ก่อสร้างศูนย์การเรียนรู้ สถานที่ก่อสร้างที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน สถานที่พบกลุ่มการเรียนรู้การสอนสายสามัญประเภททางไกล สถานที่สอนวิชาชีพ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังเป็นการประสานงานเพื่อหาทรัพยากรในท้องถิ่นมาเป็นประโยชน์ในการจัดการศึกษา เช่น การหาแหล่งเงินงบประมาณ การประสานงานกับผู้รู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรในการจัดการเรียนการสอน เป็นต้น

4. การให้คำปรึกษาแนะนำกับผู้จัดการกิจกรรมการศึกษา เพราะองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์กรในท้องถิ่นที่เข้าใจถึงสภาพปัญหาการดำรงชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นเป็นอย่างดี และเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานพัฒนาชุมชน สามารถเข้าถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลจึงเป็นผู้ที่จะให้คำแนะนำแก่ผู้จัดการกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในเรื่องต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี เช่น การจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และสภาพปัญหาท้องถิ่น เป็นต้น ทั้งยังสามารถติดตามผลการจัดกิจกรรมการศึกษา เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้ที่รู้จักพื้นที่ รู้จักประชาชนเป็นอย่างดี ดังนั้นบทบาทในเรื่องการติดตามการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงเป็นเรื่องไม่ยากที่องค์การบริหารส่วนตำบลจะดำเนินการได้ ซึ่งสอดคล้องกับการสร้างจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของในชุมชนที่จะช่วยกันดูแลพัฒนาท้องถิ่น และพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในท้องถิ่นของตน

จากบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการศึกษานอกโรงเรียน และพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ 2542 ที่กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเป็นกำลัง สำคัญในการส่งเสริมการจัดการศึกษาพื้นที่ ซึ่งจะเป็ผลให้ประชาชนได้มีโอกาสรับการศึกษาและ สามารถนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ จากการเรียนรู้มาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ตนเอง ตลอดจนพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นให้เจริญยิ่งขึ้นต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ลือชัย วรรณรัตน์และคณะ (2539) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ยังไม่ทราบหน้าที่ของตนเองที่ชัดเจนพอจึงทำให้การกำหนดและการ วินิจฉัยปัญหาของชุมชน ซึ่งจะต้องนำมาวางแผน แก้ไข รวมทั้งการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนแต่ละแห่ง จึง เป็นไปได้ได้น้อย ส่วนใหญ่ยังให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาถนน ไฟฟ้า ประปา หรือน้ำอุปโภค บริโภค ด้านการส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม การส่งเสริมพัฒนาเด็ก สตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ ส่วนใหญ่จะไม่คิดถึงหรือให้ความสนใจที่จะพัฒนาน้อยมาก

พงศ์ศักดิ์ ศรีวรกุล (2541) ได้ศึกษา ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในการดำเนินการ จัดการศึกษาแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ผลการวิจัยพบว่า องค์การบริหาร ส่วนตำบลส่วนใหญ่รับรู้และเข้าใจสภาพปัญหา และแนวทางการศึกษาท้องถิ่น องค์การบริหารส่วน ตำบลส่วนใหญ่ยังไม่ได้แสดงบทบาทในการดำเนินกิจกรรมสนับสนุนการศึกษา แต่สิ่งที่ทำคือการ รณรงค์ให้เรียนหนังสือขึ้นพื้นฐานและการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร องค์การบริหารส่วนตำบลมี ความเห็นว่าควรออกข้อบังคับในการส่งเสริมการศึกษาขององค์การบริหาร ส่วนตำบล

พินิจสุดา สิริธรรังศรี และสมศักดิ์ คลประสิทธิ์ (2541) ได้ศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดอิสระ ทั้งทางด้านแผนงาน การ พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน การบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณและ การเงิน นอกจากนี้การจัดการศึกษายังขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่มีคณะกรรมการบริหาร การศึกษาท้องถิ่น โดยเฉพาะการบริหาร และการตัดสินใจขึ้นอยู่กับคณะ กรรมการบริหารของท้องถิ่น ผู้บริหารขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ไม่เห็นความ สำคัญของการศึกษาเท่าที่ควร เพราะ ส่วนใหญ่มิใช่นักการศึกษาจึงให้ความสำคัญของการศึกษาน้อยกว่าเศรษฐกิจและการปกครอง

พิบูลย์พันธ์ สาทอง (2542) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาบทบาทด้านการศึกษาขององค์การ บริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมืองอุดรราชธานี พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลปฏิบัติงาน ด้านการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และมีปัญหาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาอยู่ในระดับ

ปานกลาง โดยเฉพาะเรื่องการขาดประสบการณ์และความรู้ การจัดสรรงบประมาณได้น้อย และเห็นว่าการจัดการศึกษายังไม่ใช่ปัญหาเร่งด่วน รวมทั้งการให้องค์การบริหารส่วนตำบลควรจัดฝึกอบรม สัมมนา บทบาทด้านการศึกษาและองค์การบริหารส่วนตำบลไม่มีบุคลากรด้านการศึกษารับผิดชอบเฉพาะด้านการศึกษา

สมรัก บุญเรือน (2542) ได้ศึกษาเจตคติของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษา พบว่า คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลโดยรวม และจำแนกตามอายุ วุฒิการศึกษา และประเภทของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล มีเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน โดยภาพรวม และเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงอันดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านการศึกษาเพื่อให้ความรู้ข้อมูลข่าวสาร ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาต่อเนื่องสายสามัญและด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนรายข้อที่มีค่าเฉลี่ยเจตคติสองอันดับแรกในด้านการศึกษาศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาต่อเนื่องสายสามัญ คือ ให้เด็กทุกคนมีโอกาสเรียนหนังสือให้มากที่สุด และการจัดการศึกษานอกโรงเรียนแบบการศึกษาสายอาชีพ ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ คือ ควรให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองได้เป็นเป้าหมายหลักขององค์การบริหารส่วนตำบล และจัดสอนวิชาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ด้านการศึกษาเพื่อให้ความรู้ข้อมูลข่าวสาร คือ การให้ข้อมูลข่าวสารที่ทันเหตุการณ์ นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ และที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเป็นสิ่งจำเป็นมากที่จะช่วยให้ได้รับรู้ข่าวสารที่ทันสมัย

สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์และคณะ (2542) ได้ศึกษาการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความพร้อมทางด้านจิตใจที่แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่น ที่จะเข้าไปมีบทบาททางการศึกษาอย่างเต็มที่ การบริหารจัดการมีความเป็นไปได้ และต่างเชื่อมั่นว่าทำได้ดี เนื่องการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาลและองค์การบริหารส่วนจังหวัด) เคยมีบทบาทจัดการศึกษาด้วยตนเองจนถึงปัจจุบัน ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบล ก็เคยมีประสบการณ์ในการเป็นกรรมการศึกษามาแล้ว ทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างเชื่อมั่นตนเองว่ามีความสามารถและเหตุผลเพียงพอที่จะจัดการศึกษาได้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพของชุมชน และท้องถิ่นของตนได้อย่างแท้จริง ทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลงความเห็นตรงกันว่าเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญดีมาก และท้องถิ่นจะต้องสนองตอบเจตนารมณ์นั้นอย่างเต็มความสามารถและเชื่อมั่นในศักยภาพตนเองว่า สามารถพัฒนาได้

ประสาน ท่าข้าม (2543) ได้ศึกษาเรื่องความต้องการการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา งานบริหารทั่วไปเป็นลำดับแรกและองค์การบริหารส่วน

ตำบลมีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในโรงเรียนระดับก่อนประถมเป็นลำดับแรก

วีระเดช ซาตา (2543) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบล ตามพระราชบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในกิ่งอำเภอชำสูง จังหวัดขอนแก่น พบว่าสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการจัดการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการจัดการศึกษาอบรมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 3 ระดับ คือ การส่งเสริมการศึกษาที่เน้นให้เป็นผู้ที่มีความสุขให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและโภชนาการ การส่งเสริมการศึกษาที่เน้นให้เป็นผู้มีความดี มีคุณธรรม จริยธรรม และการส่งเสริมการกีฬา ในทุกระดับการศึกษา ด้านการแสวงหาความรู้ข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับปานกลาง คือ มีข้อมูลความรู้ ข่าวสารที่เป็นประโยชน์นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ การให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสารด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรมอย่างแท้จริง

ผดุงศักดิ์ อุบายลับ (2544) ได้ศึกษาความพร้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลในการรับโอนงานด้านการจัดการศึกษาสู่ท้องถิ่น ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดลพบุรี ผลการศึกษาพบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลมีความพร้อมในการรับโอนงานด้านการจัดการศึกษาในภาพรวมค่อนข้างน้อย ด้านที่มีความพร้อมมากที่สุด คือ ด้านบุคลากร รองลงมาคือ ด้านการจัดการ ด้านงบประมาณ และด้านวัสดุอุปกรณ์ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพร้อมในการรับโอนงานด้านการจัดการศึกษา คือ รายได้ ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับความพร้อมในการรับโอนงานด้านการจัดการศึกษา ได้แก่ ความห่างไกลจากชุมชน

อุบล ศิริศรี (2545) ได้ศึกษาความคิดเห็นของคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่าความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล เขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทราที่มีต่อการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ด้านการศึกษาสายสามัญ ด้านการศึกษาสายอาชีพ และด้านการศึกษาตามอัธยาศัย โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับเห็นด้วยทุกด้าน การเปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีอายุต่างกันและวุฒิการศึกษาต่างกัน ต่อการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ด้านการศึกษาสายสามัญ ด้านการศึกษาสายอาชีพ และด้านการศึกษาตามอัธยาศัย แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

งานวิจัยในต่างประเทศ

สมิท (Smith, 1971, p. 2377-A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับอำนาจ บทบาทของคณะกรรมการศึกษาในการบริหารการศึกษาระดับท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการการศึกษามีบทบาทสำคัญมาก ในการกำหนดนโยบาย และ การเข้าร่วมในการบริหารการศึกษาของท้องถิ่น

เวลลา (Vella, 1979, pp. 26-77) ได้ศึกษาการใช้ชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาบุคคล เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ เพื่อหารูปแบบการจัดการศึกษาชุมชนในภาคเหนือของประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า การจัดการศึกษาชุมชน ต้องถือเอาบุคคลเป็นศูนย์กลาง วิธีการให้บุคคลรู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพสำหรับให้ชุมชนรู้จักพึ่งตนเอง โครงการศึกษาที่จัดขึ้น จะต้องบูรณาการกับแผนพัฒนาทั้งระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และระดับชาติ เนื้อหาและกระบวนการศึกษาชุมชนต้องมีความสัมพันธ์กัน การศึกษาชุมชนที่จัดขึ้นมีใช้เพียงแต่เกี่ยวข้องกับชีวิต ของบุคคลเท่านั้น แต่ยังสามารถเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและประสบการณ์ของบุคคลด้วย

โรบินสัน (Robinson, 1992) ได้ศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาและการพัฒนาชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ในการจัดการศึกษาความเปิดโอกาสให้ท้องถิ่น ปราชญ์ท้องถิ่นหรือปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพการณ์จริง

ลอนโดโนโปโล (Londonopolo, 1997, pp. 2773) ได้ศึกษาการกระจายอำนาจทางการศึกษาของประเทศโคลัมเบีย การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ผลการวิจัยสรุปโดยย่อได้ดังนี้ เวลาเป็นตัวแปรสำคัญในการกระจายอำนาจในระบบการศึกษาของประเทศโคลัมเบีย กฎเกณฑ์สำคัญของการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาที่ยั่งยืนคือ ความรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่น(เทศบาล)การหาวิธีการใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาและการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบท้องถิ่น